

Vurderinger af risiko og støttebehov på det sociale børne- og ungeområde

Hovedresultater

Hovedresultater

Denne vidensindsamling har undersøgt, om der er relevante nordiske udgivelser, der kan belyse, hvilke faktorer der påvirker børne- og ungerådgivernes vurderinger og beslutningstagning i sociale børne- og ungesager. Formålet har været at give et overblik over og indsigt i de forskellige faktorer, som kan have betydning i særligt de nordiske lande for vurderinger af børn og unges risiko og støttebehov i sociale sager.

Det nordiske fokus har været relevant, fordi tidligere litteraturreviews (Damman et al., 2020; Lauritzen et al., 2018; Villumsen & Gjedde, 2023) primært har inkluderet studier fra ikke-nordiske lande, især USA og Canada, som har en markant anden tilgang i sociale børne- og ungesager end i Norden. Derfor er det spørgsmålet, hvor relevante resultaterne fra de tidligere reviews er i en dansk praksis – det vil formentligt i nogle henseender ikke være de samme faktorer, som danske børne- og ungerådgivere skal have fokus på, som socialarbejdere i fx USA og England.

Et helt overordnet hovedresultat fra denne vidensindsamling er, at der er ganske mange nordiske studier, og at de i nogle henseender undersøger og peger på de samme faktorer, som de tidligere reviews af primært ikke-nordisk litteratur gør, men samtidig også i tillæg hertil bidrager med ny viden om andre faktorer, som ikke tidligere er belyst, og resultater, der peger i en lidt anden retning.

Vidensindsamlingen tager sit teoretiske afsæt i the Decision Making Ecology (DME), der beskriver, hvordan den systemiske kontekst for beslutningstagningen på børneområdet er påvirket af fire typer af forskellige faktorer:

- Faktorer, der omhandler konkrete sagskarakteristika
- Faktorer, der omhandler den enkelte børne- og ungerådgiver (beslutningstager)
- Faktorer, der omhandler den organisatoriske ramme
- Faktorer, der omhandler eksterne forhold.

I lighed med tidligere litteraturoversigter finder denne vidensindsamling også, at alle fire typer af faktorer gør sig gældende i beslutningsprocessen i sociale børne- og ungesager i nordisk sammenhæng. Denne vidensindsamling bekræfter også samstemmende med tidligere forskning på feltet, at der er nogle fundamentale forhold, som gør sig gældende for risikovurderinger og beslutningstagning i sager med børn og unge i udsatte positioner – bl.a. er kompleksiteten, ufuldstændig information og fejl et grundvilkår på tværs af lande.

I forhold til **sagsfaktorer** viser vidensindsamlingen – ikke overraskende – at der i komplekse børnesager ofte er mange samtidige sagsfaktorer i samspil med hinanden, og at disse som regel får en kumulativ effekt i forhold til børne- og ungerådgi-
vernes risikovurdering i den enkelte sag (Lauritzen et al., 2019; Vis et al., 2021, 2023). Samtidig viser vidensopsamlingen, at bestemte sagsfaktorer som fysisk, psykisk eller seksuelt overgreb, vold i familien og (manglende) forældrekompetencer typisk vægtes tungt i vurderingerne (Christiansen et al., 2019; Helland, 2020; Lauritzen et al., 2019). Forældres misbrug er også en sagsfaktor, som ofte er afgørende for børne- og ungerådgi-
vernes vurderinger i sociale børnesager i nordisk sammenhæng (Ejrnæs & Gørtz, 2017a; Vis et al., 2022a).

Et vigtigt resultat fra vidensindsamlingen er også, at etnisk baggrund er en sagsfaktor, der har betydning. På den ene side undersøges minoritetsfamilierne hyppigere (Lauritzen et al., 2019), men på den anden side bliver vold i disse familier tillagt en anden vægt i børne- og ungerådgi-
vernes vurderinger. Vold sættes for minoritetsfamilier ofte ind i en kulturel forklaringsramme frem for individuelle forklaringer (fx forældrekompetencer) (Aadnanes, 2017; Christiansen et al., 2019). Vores vidensindsamling peger også på, at barnets alder ofte har betydning for beslutningstagningen og sagens udfald. Sager, der omhandler ældre børn (unge), henlægges oftere (Lauritzen et al., 2019), mens yngre børn hyppigere tilbydes indsatser (Vis et al., 2023). Køn har også betydning, hvor underretninger, der omhandler piger, i højere grad undersøges nærmere, mens sager om drenge i højere grad henlægges (Kalin et al., 2022). Barnet eller den unges køn, alder og etnisk oprindelse er således sagsfaktorer, som potentielt kan medføre en bias i vurderingen af risiko og støttebehov på det sociale børne- og ungeområde.

Til forskel fra de tidligere litteraturreviews af primært ikke-nordisk litteratur peger denne indsamling på, at forældrenes vilje eller modvilje til at samarbejde (Loehr & Bengtsson, 2017; Lurie et al., 2015; Östberg, 2014) og graden af børneinddragelse også er væsentlige sagsfaktorer, der påvirker børne- og ungerådgi-
vernes vurderinger og handlingsmuligheder i den enkelte sag. Et forhold, som flere studier peger på, er, at forældrenes vurderinger i nogle tilfælde kommer til at fylde for meget på bekostning af barnets eller den unges stemme (Christiansen & Anderssen, 2010; Havnen et al., 2020; Klecina et al., 2024; Lurie et al., 2015; Münger & Mattsson, 2020). Samtidig finder studier om **beslutningstagerfaktorer** også, at der i det praktiske sagsarbejde kan opstå et særskilt fokus på interaktionen mellem børne- og ungerådgi-
ver og forælder, som faktisk overskygger relationen mellem forælder og barn/ung. Dette problematiseres yderligere, da børne- og ungerådgi-
verens person (og relation til forælderen) herved kommer i centrum for det vurderingsgrundlag, som beslutningen træffes på (Christiansen & Anderssen, 2010). Beslutningen om at inddrage barnet eller den unge (fx gennem en samtale med barnet) er også direkte påvirket af børne- og ungerådgi-
verens holdninger og forståelse af nødvendigheden

af inddragelsen (Berrick et al., 2015; Christiansen & Anderssen, 2010; Vis et al., 2012). For eksempel har en opfattelse af, at man beskytter børnene for svig og smerte ved ikke at inddrage dem, betydning for, om børne- og ungerådgiveren inden for de seneste 6 måneder har inddraget et barn eller ung i egen sag. Børneinddragelse er altså ikke et garanteret sagsskridt, og flere studier dokumenterer, at det varierer, hvornår og hvorvidt barnet eller den unges egne oplevelser inkluderes i sagsbehandlingen (Berrick et al., 2015; Gresdahl et al., 2025; Havnen et al., 2020; Lurie et al., 2015).

Inddragelsen af barnets eller den unges stemme i sagen er altså sammenfattende påvirket af både relationen mellem forælder og børne- og ungerådgiveren samt børne- og ungerådgiverens egne holdninger til nødvendigheden af inddragelsen. Forskelle er et menneskeligt grundvilkår i relationsarbejdet, men man kan spørge sig selv, hvor stor en rolle disse forhold skal spille, og i hvilken grad man som fagperson bør arbejde med – og være opmærksom på – egne præferencer og forhold. Det er ikke altid tydeligt, hvilke forhold der får afgørende betydning for en afgørelse, og der kan være en diskrepans mellem de risikofaktorer, som danske børne- og ungerådgiverne tænker er udslagsgivende, og de faktiske forhold, som får betydning for, om et barn anbringes eller ej (Ejrnæs & Gørtz, 2017a, 2017b).

Vidensindsamlingen peger også på en række yderligere **beslutningstagerfaktorer**, som gør sig gældende i nordisk sammenhæng, men at disse ofte ikke kan ses uafhængigt af de **organisatoriske faktorer**. Et hovedresultat fra denne vidensindsamling omhandler mestringsstrategier og praktiske løsninger blandt børne- og ungerådgivere, når de oplever, at rammebetingelserne enten er svære at arbejde under eller simpelthen ikke giver mening for dem (Baviskar & Winter, 2017; Møller, 2022; Östberg, 2014; Villumsen & Søbjerg, 2023). For eksempel peger et studie på, at rammebetingelser – i form af bl.a. høj medarbejderomsætning – presser den faglige vidensform i børne- og ungerådgivernes arbejde. Udfordringen er, at dette forhindrer en dialektisk tilgang til forskellige vidensformer i børne- og ungerådgiverens beslutningsarbejde, som de komplekse sager ellers kræver (Møller, 2022). Et opmærksomhedspunkt er i denne forbindelse, at både de organisatoriske og ledelsesmæssige rammer muliggør, at man som beslutningstager har fokus på både at aktivere sit relationelle kendskab til familierne, sit organisatoriske praksisorienterede know-how og evidensbaseret viden om fx virkning af indsatser i sin sagsbehandling.

Et hovedfund i forhold til **beslutningstagerfaktorer** er også, at der er store forskelle i vægtningen af risikofaktorer mellem de enkelte børne- og ungerådgivere, og at risikofaktorerers betydning ofte overvurderes i sociale børnesager (Ejrnæs et al., 2019, 2020; Ejrnæs & Moesby-Jensen, 2021; Ejrnæs & Monrad, 2020). Overvurderingen af risikofaktorer er i sig selv problematisk, men en afledt yderligere problematik er, at et fokus på 'højrisikogrupper' medfører, at det mindst lige så relevante fokus

på almenområdet – hvorfra størstedelen af de borgere, der ender i en udsat position, faktisk kommer – reduceres. En anden pointe er, at det primære fokus på risikofaktorer medfører, at beskyttelsesfaktorer i mindre grad vægtes. Man får derfor negative – og ikke-opbyggelige – forventninger i mødet med borgere i risikogrupper. Dertil hører, at både beskyttelses- og risikofaktorer er kontekstspecifikke og derfor ikke bør være kilde til generalisering.

I forlængelse heraf identificerer vidensindsamlingen også, at der kan være forskelle i børne- og ungerådgivernes vurderinger i de enkelte sager, mens mangelfulde begrundelser for valg af indsats ofte gør det uigennemsigtigt, hvad der ligger til grund for forskellene (Lurie et al., 2015; Ruiken, 2024). Generelt set påpeges det store skønrum i lovgivningen på børneområdet i de nordiske velfærdsstater som en primær årsag til forskellighederne (Ejrnæs, 2021; Ruiken, 2024). Nogle studier påpeger, at der i den forbindelse kan opstå en handlingslammelse blandt børne- og ungerådgiverne, fordi det individuelle ansvar bliver stort. Her sørger man for at indhente særligt mange eksterne vurderinger for at være sikker på, at beslutningen træffes på et så oplyst grundlag som muligt, mens de kan henvise til de eksterne vurderinger i beslutningsgrundlaget (Samsonsens & Willumsen, 2014; Skotte, 2018). Denne udfordring kan bl.a. imødekommes af en særlig teambaseret praksis, hvor komplekse sager behandles på teammøder (Ejrnæs, 2021). En praksis, som allerede er at finde flere steder i særligt Norge, Danmark og Sverige (Blomberg, Kroll & Meeuwisse, 2013a).

Endvidere peger vidensindsamlingen på, at øget specialisering i kommunerne kan medføre en fragmenteret organisering, som kan udviske afgørelsesmandatet for medarbejderne i de enkelte afdelinger og så tvivl om, hvem der har bestemmelsesretten (Enell & Denvall, 2017; Gümüşcü et al., 2020; Lurie et al., 2015; Östberg, 2014; Ponnert, 2024).

I forhold til **organisatoriske faktorer** viser vidensindsamlingen, at forskellige måder at organisere og lede arbejdet i forvaltningsafdelingerne i kommunerne, herunder særligt forskelle i anvendelsen af screenings- og udredningsværktøjer, har betydning for beslutningstagningen på det sociale børneområde. Der er kommunale forskelle i vægtningen af sagsforhold samt i tærsklen for, hvornår en beslutning om særligt sagsskridt eller en decideret afgørelse træffes (Ellingsen et al., 2015; Lauritzen et al., 2019; Lurie et al., 2015; Östberg, 2014; Rustad et al., 2022; Sørensen, 2018; Vis et al., 2020; Vis & Fossum, 2015). Dette underbygges også af fund relateret til eksterne faktorer. Her viser komparative studier af børne- og ungerådgiveres vurderinger på tværs af lande, at den lovgivning og bagvedliggende ideologi, som udmønter sig i forskellig organisering og struktur på det sociale børne- og ungeområde, får betydning for børne- og ungerådgivernes vurderinger af, hvilke risikofaktorer der vægtes, og hvilke sager der undersøges og resulterer i indsatser (Guidi, 2014; Lamponen et al., 2019; Samsonsens & Willumsen, 2014; Skivenes & Skramstad, 2015).

I forhold til **eksterne faktorer** peger vidensindsamlingen på, at uklar eller flertydig lovgivning påvirker børne- og ungerådgivernes vurderinger og beslutninger ganske betragteligt. Overordnet peger en række studier (Ebsen et al., 2023; Lamponen et al., 2024; Helland, 2013) ret samstemmende på, at flertydigheder i lovgivningen – på et i forvejen meget komplekst velfærdsområde – medfører, at der lokalt udvikles uformelle standarder og begreber for at imødekomme modsatrettede hensyn. Dette kan medføre inkonsistens i sagsbehandlingen og i værste fald føre til undgåelige fejl, fordi uformelle standarder ofte resulterer i, at nogle dele af lovgivningen får forrang for andre dele. Det kan betyde, at vigtige forhold, fx i forbindelse med oplysning af sagen, forsømmes, og at det ikke er den bedste beslutning, som træffes (Munro, 1996).

Vidensindsamling peger også på, at der eksisterer kulturelle forskelle i børne- og ungerådgivernes vurderinger på tværs af landegrænserne. Flere komparative studier med forskellige lande baserer sig på den samme sagsbeskrivelse, som børne- og ungerådgifverne i studierne skal vurdere. De studier illustrerer bl.a., hvordan risikovurderingen af unges alkoholforbrug var forskellig på tværs af lande (Blomberg, Kroll & Meeuwisse, 2013a; Guidi & Placido, 2015). Selvom et studie finder, at der delvist eksisterer en fælles nordisk model på børne- og ungeområdet, særligt når det gælder yngre børn, er der altså stadig nationalkulturelle forhold, som har betydning for vurderingerne (Blomberg, Kroll & Meeuwisse, 2013a).

En ekstern faktor, der også er gennemgående i flere nordiske studier, er, at de ressourcer, der er til rådighed – fx i forhold til, hvilke indsatser der reelt er mulige at tilbyde – er væsentlige for børne- og ungerådgivernes beslutninger. Det ressource-mæssige kan både bestå i den økonomiske ramme, men også og ikke uafhængigt heraf, de konkrete tilbud og indsatser, der er til rådighed.

Figur 1 opsummerer hovedresultaterne, som de fordeler sig i forhold til DME-rammen. Figuren tager udgangspunkt i den teoretiske figur i The Decision-Making Ecology (Baumann et al., 2011). Se afsnit 1.1.

Figur 1 Faktorer, der har betydning for beslutningstagning på det sociale børne- og ungeområde

Figuren tager udgangspunkt i den teoretiske figur i The Decision-Making Ecology (Baumann et al., 2011). Se afsnit 1.1.

Opmærksomhedspunkter

Med 57 inkluderede studier fra de nordiske lande er der nu et fornyet vidensgrundlag, som giver anledning til en række opmærksomhedspunkter i forhold til risikovurderinger og beslutningstagning i børne- og ungesager:

- I sociale børne- og ungesager er der allerede et stort fokus på børneinddragelse og vigtigheden heraf. Barnets Lov har netop til hensigt at styrke inddragelse af barnet og den unge og deres rettigheder. Fokus er skærpet med implementering af loven, opkvalificering i forhold til loven og øvrig understøttelse af Barnets Lov. På trods af dette må det vedvarende være et vigtigt opmærksomhedspunkt, at det gennemgående i beslutningsprocessen sikres, at aldersvarende børneinddragelse er et garanteret sagsskridt, og at det ikke alene bliver alder (ældre børn), der bliver afgørende for børneinddragelsen.
- I forlængelse af børneinddragelsen er det et vigtigt opmærksomhedspunkt, at vægtningen af forældrenes udsagn, samarbejdsvilje og rettigheder balanceres i forhold til barnets/den unges stemme og rettigheder. Dette er på linje med hensigten i Barnets Lov, hvor der er fokus på understøttelse af barnets/den

unges synspunkter, perspektiver og holdninger. Der er risiko for, at relationen til forælderen kan "gøre blind" og herved komme i centrum for vurderingsgrundlaget. Det kan både være i de tilfælde, hvor forældrene er nemme at samarbejde med, og hvor relationen opleves som god, men også i de tilfælde, hvor en oplevelse af forældrene som uvillige til at samarbejde eller besværlige kan overskygge et essentielt blik på forholdet mellem barn og forælder.

- Der kan være gode grunde til, at vurderinger i sociale børnesager differentieres på baggrund af karakteristika ved barnet eller familien, som fx køn, alder og minoritets-/majoritetsbaggrund. Mange børne- og ungerådgivere er allerede meget opmærksomme på at undgå stereotyper og bias – som der også er fokus på i deres uddannelse. Men løbende kritisk stillingtagen til ens førstehåndsidtryk i børne- og ungesager og refleksion i forhold til, hvordan karakteristika som barnets køn, alder og oprindelse får betydning for en vurdering, må ikke undervurderes.
- Forhold hos den enkelte børne- og ungerådgiver kan også blive toneangivende for beslutningerne i sociale børnesager. Menneskelige forskelle er et grundvilkår, men man kan med fordel bruge forskellene aktivt i myndighedsarbejdet. Som ved foregående punkt omkring sagsfaktorer bør børne- og ungerådgivere ligeledes forholde sig kritisk og refleksivt til egne forhold og holdninger. Man kan i forlængelse heraf som ledelse have fokus på etableringen af rum for faglige diskussioner, supervision og erfaringsudvekslinger, som understøtter den enkelte børne- og ungerådgiver i en alsidig sagsbehandling.
- Der er behov for en diskussion af, hvor brugbart risikofaktorbegrebet reelt er i det konkrete arbejde i børnesager, og hvorvidt en kvantificering af sagsfaktornes betydning i en konkret børne- eller ungesag reelt bidrager til, at børne- og ungerådgiveren dermed træffer den *bedste* beslutning i den givne sag på det givne tidspunkt. Diskussionen kan både være frugtbar i den enkelte kommune, så den konkrete begrebsanvendelse synliggøres, og implikationerne heraf kan overvejes. Men det er også en diskussion, som er relevant at fortsætte inden for forskningslitteraturen i forhold til at få frembragt mere viden om, hvorvidt og i så fald hvordan risikofaktorbegrebet kan gøres mere anvendeligt for praksis.

- Uformelle standarder og tommelfingerregler i beslutningstagningsprocessen i sociale børne- og ungesager er gennemgående på tværs af de nordiske lande. Dette kan muligvis reduceres af en mindre flertydig lovgivning på området, men skønsudøvelse er et grundvilkår for det sociale arbejde, og der vil derfor altid være et rum for, at uformelle standarder udvikles. Derfor er et væsentligt opmærksomhedspunkt for den kommunale ledelse og børne- og ungerådgi-verne at forholde sig til omfanget af uformelle standarder og tommelfinger-regler i deres arbejde, og om den praksis, der har udviklet sig, reelt resulterer i, at man træffer den *bedste* lovmedholdelige beslutning.

Fakta om undersøgelsen

Denne undersøgelse er en vidensindsamling gennemført i regi af Videnscenter om børneinddragelse og udsatte børns liv. Vidensindsamlingen har fokus på de forskellige faktorer, som kan have betydning for vurderinger af børn og unges risiko og støttebehov i sociale sager.

Vidensindsamlingen er en gennemgang af nordiske udgivelser fra perioden 2010-2014.

Vidensindsamlingen anvender en todelt fremgangsmåde. Den første del af indsamlingens søgning baseres på centrale eksperters anbefalinger af relevante kernepublikationer inden for området. Denne litteratur screenes og danner efterfølgende grundlag for en kæde- og citationssøgning, der udgør vidensindsamlingens del to. Kædesøgningen består i at gennemgå den litteratur, der er angivet i kernepublikationernes referencelister, og vurdere deres relevans ud fra en række inklusions- og eksklusionskriterier (jf. afsnit 7.3). Med andre ord benyttes kædesøgningen til at identificere studier, der er ældre end de publikationer, der tages udgangspunkt i.

I alt indgår 57 udgivelser i vidensindsamlingen.

Hovedresultater: Vurderinger af risiko og støttebehov på det sociale børne- og ungeområde
VIVE/2025
HR_302954